

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

- [8] Качала Т. М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу : [монографія] / Т. М. Качала. – К. : Наук. думка, 2008. – 416 с.
- [9] Хвищун Н.В. Формування недержавного сектору житлово-комунального господарства в регіоні : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.10.01 / Н.В. Хвищун. – Полтава, 2006. – 19 с.
- [10] Беззубко Л. В. Органи самоорганізації населення: проблеми і шляхи рішення / Л. В. Беззубко, Д. В. Кольцова. – Донецьк : Норд-Прес, 2006. – 122 с.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СЕКТОРУ ПОДОРОЖЕЙ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

Горіна Г.О., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки та туризму Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Україна)

Горіна Г.О. Конкурентоспроможність сектору подорожей і туризму України на міжнародному туристичному ринку

Розглянуто методику визначення індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму (ІКПТ). Досліджено динаміку індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму для України. Досліджено динаміку та складові субіндексів, які використовуються для розрахунку ІКПТ, а саме: регуляторна середа в туристичному секторі, середа та інфраструктура для бізнесу, а також людські, культурні та природні ресурси в секторі подорожей і туризму. Проаналізовано показники, що сприяють та що стримують розвиток туристичної галузі України. Визначено, що переважна більшість складових, які стримують зростання конкурентоспроможності туристичного сектора України містяться в складі субіндексу регуляторна середа в туристичному секторі. Стимулюють зростання галузі складові субіндексу людські, культурні та природні ресурси в секторі подорожей і туризму та показники, пов'язані з інфраструктурою - авіатранспортною і наземною, а також туристичною. Визначено конкурентні переваги туристичної галузі України на світовому туристичному ринку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, туризм, подорожі, міжнародний туристичний ринок, туристична галузь.

Горина А.А. Конкурентоспособность сектора путешествий и туризма Украины на международном туристическом рынке

Рассмотрена методика определения индекса конкурентоспособности путешествий и туризма (ИКПТ). Исследована динамика индекса конкурентоспособности путешествий и туризма для Украины. Исследована динамика и составляющие субиндексов, которые используются для расчета ИКПТ, а именно: регуляторная среда в туристическом секторе, среда и инфраструктура для бизнеса, а также человеческие, культурные и природные ресурсы в секторе путешествий и туризма. Проанализированы показатели, способствующие и сдерживающие развитие туристической отрасли Украины. Определено, что подавляющее большинство составляющих, которые сдерживают рост конкурентоспособности туристического сектора Украины, содержатся в составе субиндекса регуляторная среда в туристическом секторе. Стимулируют рост отрасли составляющие субиндекса человеческие, культурные и природные ресурсы в секторе путешествий и туризма и показатели, связанные с инфраструктурой - авиатранспортной и наземной, а также туристической. Определены конкурентные преимущества туристической отрасли Украины на мировом туристическом рынке.

Ключевые слова: конкурентоспособность, туризм, путешествия, международный туристический рынок, туристическая отрасль.

Gorina G. The travel and tourism competitiveness of Ukraine on the international tourism market

The method of determining the index of competitiveness of travel and tourism (TTCI) was reviewed. The dynamics of the index of competitiveness of travel and tourism for Ukraine were investigated. The dynamics of components and subindices, which are used for the calculation of TTCI, namely the travel and tourism regulatory framework subindex, the travel and tourism business environment and infrastructure subindex and the travel and tourism human, cultural, and natural resources subindex were investigated. Indexes of promoting and hindering the development of the tourism industry in Ukraine were investigated. Determined, that the vast majority of components that inhibit the growth of competitiveness of the tourism sector in Ukraine are contained in the composition of the travel and tourism regulatory framework subindex. The growth of the industry are stimulate components of the travel and tourism human, cultural, and natural resources subindex and indicators related to infrastructure - air transport and land, as well as tourism. Competitive advantages of tourism industry in Ukraine in the global tourism market were identified.

Keywords: competitiveness, tourism, travel, international tourism market, tourism industry.

Постановка проблеми. Інтеграція національного туристичного ринку до світового туристичного простору, розширення міжнародного співробітництва у галузі подорожей та туризму, розробка та реалізація міжнародних програм з розвитку туризму дістають подальшого розвитку, що призводить до все більшого утвердження України на світовому туристичному ринку. За таких умов все більшої актуальності та значення набуває обґрунтування конкурентоспроможності сектору подорожей і туризму України на міжнародному туристичному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Динамічне зростання міжнародного туристичного ринку, розширення міжнародного співробітництва та розвиток туризму в Україні у контексті інтеграції до європейського та світового туристичного ринку та посилення глобалізаційних процесів спонукає вітчизняних науковців до плідної праці у цій галузі. Так, сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму висвітлено в працях Зайцевої В.М., Карачіної Н.П., Корнієнко О.М., Кучеренко К., Лозової О.А., Мальської М.П., Осипчук М.Д., Побоченко Л.М., Савіцької О.О. та ін. Питанням конкурентоспроможності підприємств у сфері туристичного бізнесу присвятили свої роботи Бунтова Н. В., Давиденко І.В., Гаврилюк С.П., Савіцька О.П., Мазур Ю.П., Макушок О.В., Нездоймінов С.Г., Фролова О.О., Щербина Л.В. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, незважаючи на значну увагу до проблем розвитку міжнародного туристичного ринку майже відсутні дослідження, що дають аналіз конкурентоспроможності сектору подорожей і туризму України на міжнародному ринку. Потребують обґрунтування показники, що сприяють та стримують розвиток сектора подорожей і туризму в Україні.

Мета статті. Головна мета роботи – надати оцінку конкурентоспроможності туристичної галузі України на світовому туристичному ринку, визначити місце України у глобальному рейтингу складеному за індексом конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індекс конкурентоспроможності подорожей і туризму, розроблений Світовим економічним форумом, ґрунтується приблизно на 80 показниках, згрупованих в 14 складових. Дані складові, в свою чергу, утворюють 3 субіндекси: регуляторна середа в туристичному секторі, середа та інфраструктура для бізнесу, а також людські, культурні та природні ресурси в секторі подорожей і туризму (рис. 1).

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОТРУДНИЦТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЦТВА**

Рис. 1. - Складові індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей і туризму*

адаптовано автором за даними [1]

Дані для розрахунку Індeksu включають як результати опитування керівників бізнесу та експертів в галузі подорожей і туризму, проведеного Світовим економічним форумом, так і кількісні статистичні дані відкритих, загальнодоступних джерел, міжнародних організацій та асоціацій, що спеціалізуються в області туризму (наприклад, Міжнародна асоціація повітряного транспорту, Світова туристична організація, Світова рада з подорожей і туризм тощо).

Оцінки в балах присвоюються в межах інтервалу від 1 до 7, оцінка «7» відповідає максимально можливій. Рейтинг дозволяє оцінити конкурентоспроможність країни в секторі подорожей і туризму на основі великого числа показників, які прямо або опосередковано сприяють розвитку сектора.

Україна в 2013 р. зайняла 76-е місце в рейтингу 140 країн світу. Це найвище місце, яке займала Україна за період розрахунку Індeksu, однак цей результат свідчить про відновлення втрачених після кризи позицій (відповідно 78-е і 77-е місця в 2007 і 2008 рр.) (рис. 2).

Рис. 2. - Динаміка Індeksu конкурентоспроможності подорожей і туризму та його складових для України за місцем в рейтингу*

* складено автором за даними [1-4]

Україна в рейтингу 2013 р. отримала оцінку в 3,98 бала з 7 можливих. Відносно стійкі позиції України в ІКПТ протягом усіх років спостереження забезпечуються стабільними показниками субіндексу регуляторна середа в туристичному секторі. Так, у 2013 р. субіндексу регуляторна середа в туристичному секторі надано 4,7 балів з 7 можливих у 2013 р. Тоді як сповільнюють розвиток туристичного галузі

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТТЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

держави, а отже знижують її конкурентоспроможність складові індексу середа та інфраструктура для бізнесу – 3,6 балів у 2013 р. (рис. 3).

Рис. 3. - Динаміка Індексу конкурентоспроможності подорожей і туризму та його складових для України за місцем в рейтингу за набраними балами*

* складено автором за даними [1-4]

Разом з тим, після істотного падіння рейтингу України у 2011 року, вона змогла незначно поліпшити свій сукупний бал у 2013 р. і відновити позиції у світовому рейтингу до докризового рівня, в значній мірі саме завдяки складовим субіндексу людські, культурні та природні ресурси в секторі подорожей і туризму та складовим, пов'язаним з показниками інфраструктури - авіатранспортної і наземної, а також туристичної.

Високе місце в рейтингу Україна отримала за такими показниками, як якість ж/д інфраструктури (24-е місце), щільність банкоматів (26-е місце), щільність фіксованого та мобільного зв'язку (44-е і 43-е місця), а також показник співвідношення купівельної спроможності (31-е місце у світі) (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Показники, що сприяють розвитку сектора подорожей і туризму України у рейтингу 2013 р. [5]

	Показники, що сприяють розвитку	Значення	Місце	Зміна
1.	Витрати на відкриття бізнесу,% ВВП на душу населення	1,5	21	↑
2.	Концентрація шкідливих проникаючих часток, мг/м3	16,6	26	↑
3.	Витрати бізнесу від загрози тероризму, бали	6,1	36	↑
4.	Покриття медичними фахівцями, медиків на 1000 чол. нас.	33	25	↑
5.	Кількість лікарняних ліжок, місць на 10 тис. населення	87	4	↓
6.	Витрати держбюджету на сектор подорожей і туризму,%	5	38	=
7.	Кількість діючих на ринку країни авіаліній (з рейсами за розкладом)	50,5	35	↓
8.	Наявність основних компаній з оренди автомобілів (з 7)	6	32	↑
9.	Щільність банкоматів, які приймають картки VISA, од. на 1 млн. нас.	603,7	26	↑
10.	Коефіцієнт паритету купівельної спроможності (по відношенню до ринкового курсу)	0,5	31	↓
11.	Частка захищених водних зон (в межах морської виключної економічної зони),%	1,5	28	-
12.	Частка у світовому експорті «креативних галузей» (сувенірна продукція, мистецтво, книги і т.п.),%	0,2	46	↓

Разом з тим найбільше число складових, які стримують зростання конкурентоспроможності туристичного сектора України знаходяться в складі субіндексу регуляторна середа в туристичному секторі. Низький захист прав власності (131-е місце) і негативний вплив регуляторного середовища на приплив прямих іноземних інвестицій (128-е місце) обмежують число іноземних компаній на вітчизняному ринку (123-тє місце). Відносно високі візові обмеження (101-е місце) і недостатня відкритість в двосторонніх угодах з авіаперевезень (114-е місце) обмежують приплив іноземних туристів в країну [5] (табл. 2).

Таблиця 2

Показники, що стримують розвиток сектора подорожей і туризму України у рейтингу 2013 р. [5].

	Показники, що стримують розвиток	Значення	Місце	Зміна
1.	Захист прав власності (макс. 7 балів)	2,7	131	↑
2.	Індекс складності отримання візи (бали, для визначення складності отримати візу для іноземців, за ЮНВТО)	59,1	101	↓
3.	Відкритість за двосторонніми авіа угодами (макс. 38 балів)	7	114	↓
4.	Жорсткість регулювання у сфері охорони навколишнього середовища (макс. 7 балів)	3,2	111	↑
5.	Якість навколишнього середовища (макс. 7 балів)	3,8	104	↑
6.	Стійкість (стабільність) розвитку сектора подорожей і туризму (макс. 7 балів)	3,2	128	↑
7.	Надійність поліцейських служб - 3 бали (з 7)	3	119	↓
8.	Пріоритетність сектора подорожей і туризму в уряді (макс. 7 балів)	4	126	↑
9.	Ефективність маркетингу для залучення туристів (макс. 7 балів)	3,7	109	↑
10.	Забезпечення авіасполучення по закордонним напрямкам (макс. 7 балів)	4,1	101	↑
11.	Якість доріг (макс. 7 балів)	2,3	135	↑
12.	Рівень зборів з авіаквитків і за послуги аеропортів (макс. 100 балів)	66,9	107	↓
13.	Індекс готельних цін, дол. США (середня ціна номера «першокласних готелів»)	225,5	110	↑
14.	Ставлення місцевого населення до іноземних туристів (макс. 7 балів)	5,6	127	=

Значний негативний вплив на рейтинг країни у глобальній конкурентоспроможності сектора подорожей і туризму справляє стан

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

природних ресурсів і навколишнього середовища. Так, якість довкілля оцінюється на рівні 104-го місця з 140 країн світу, а за кількістю відомих видів тварин Україна потрапляє лише на 82-е місце. Ефективність українського законодавства та регулювання у сфері охорони навколишнього середовища не достатньо жорстке, що підтверджується 111 місцем в рейтингу. Вагомою причиною невисокої конкурентоспроможності туристичної галузі України є низка пріоритетності сектора подорожей і туризму в уряді, разом з тим відносна величина бюджетних коштів, що виділяються на розвиток туризму залишається на рівні зі світовими лідерами (38-е місце), що є наслідком недостатньої ефективності використання коштів.

Висновки та пропозиції. Згідно з глобальним Індексом конкурентоспроможності подорожей і туризму 2013 р., Україна змогла поліпшити конкурентоспроможність цього сектора, піднявшись за 2 роки на 9 позицій у рейтингу 140 країн світу. Разом з тим, приймаючи до уваги сприятливе географічне положення для розвитку туризму, у близькості країни до Казахстану, країн Закавказзя, Середньої Азії та Близького Сходу, що надає значні можливості для економічного та культурного співробітництва, положення України між Чорноморським та Балтійським басейнами, яке забезпечує зв'язки з країнами цих регіонів, рейтинг країни у глобальному Індексі конкурентоспроможності подорожей і туризму залишається досить низьким. Підвищення конкурентоспроможності сектору подорожей і туризму України на міжнародному туристичному ринку можливо за умови розроблення та впровадження сталого системного механізму розвитку туризму, основними складовими якого повинні стати: вдосконалення нормативно-правового забезпечення сприятливого для розвитку туризму та охорони навколишнього середовища, залучення іноземних інвестицій до туристичної галузі, розробка та реалізація довгострокових державних програм у секторі подорожей і туризму, посилення контролю за ефективним використанням коштів, що виділяються на розвиток сектору.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf
2. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/travel-tourism-competitiveness-report-2011>
3. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/travel-tourism-competitiveness-report-2009>
4. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_Tourism_Competitiveness_Report_2007.pdf
5. Украина в мире: обзор международных индексов 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://feg.org.ua/uploadfiles/ckfinder/files/in_world/2013/ukraine_in_the_world_2013_rus_web.pdf

ОСОБЛИВОСТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ РІВНІ

Гохберг Г.О., аспірант кафедри міжнародної економіки та туризму Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Україна)

Гохберг Г.О. Особливості формування та розвитку сучасної інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки: національний та міжнародний рівні

У статті розглядаються сучасні підходи до забезпечення підвищення рівня продовольчої безпеки на національному та міжнародному рівнях за рахунок розвитку інфраструктури. Визначено, що важливим чинником є підвищення якості управлінських процесів, які реалізуються упродовж всього ланцюжка цінностей у сільському господарстві. Обґрунтовано необхідність врахування особливостей логістичних процесів. Визначено, що важливим елементом управління є формування поведінки споживача, яка має базуватися на інформованості щодо складу продуктів та їх впливу на організм людини. Обґрунтована необхідність розробки державних програм щодо забезпечення спеціального харчування специфічних категорій населення. Підкреслена необхідність використання стратегічних інструментів управління процесами розвитку інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека, інфраструктура, механізм, міжнародна організація, ООН, ланцюжок цінностей, продовольча система, стратегічні інструменти.

Гохберг А.А. Особенности формирования и развития современной инфраструктуры обеспечения продовольственной безопасности: национальный и международный уровни

В статье рассматриваются современные подходы к обеспечению повышения уровня продовольственной безопасности на национальном и международном уровнях за счет развития инфраструктуры. Определено, что важным фактором является повышение качества управленческих процессов, которые реализуются на протяжении всей цепочки ценностей в сельском хозяйстве. Обоснована необходимость учета особенностей логистических процессов. Определено, что важным элементом управления является формирование поведения потребителя, которое должно базироваться на информированности о составе продуктов и их влиянии на организм человека. Обоснована необходимость разработки государственных программ по обеспечению специального питания специфических категорий населения. Подчеркнута необходимость использования стратегических инструментов управления процессами развития инфраструктуры обеспечения продовольственной безопасности.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, инфраструктура, механизм, международная организация, ООН, цепочка ценностей, продовольственная система, стратегические инструменты.

Gohberg G. Features of the formation and development of modern infrastructure for food security on national and international levels

This article reviews new approaches to increasing the level of food security at the national and international levels through the development of infrastructure. Determined that the important factor is to improve quality management processes that are implemented throughout the value chain in agriculture. The necessity consideration of logistics processes was proved. Determined that an important element of management is to create consumer behavior, which should be based on knowledge about the composition of foods and their effects on the human body. The necessity of developing government programs to provide special food of specific groups. Underlined the need for strategic tools for process management infrastructure development to ensure food security.

Keywords: food security, infrastructure, machinery, international organization, the UN, the value chain, food system, the strategic tools.

Постановка проблеми. 4 грудня 2014 р. на 69 сесії Генеральної Асамблеї ООН у загальноючій доповіді Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна «Шлях до гідного життя до 2030 року: викоринення злидення, перетворення умов життя усіх людей та захист планети» чітко визначено, що головним елементом порядку денного є люди та наша планета. Підкреслено необхідність формування гідності кожної людини, що потребує ліквідації злиденності, підвищення рівня продовольчої безпеки. «Глобалізована економіка та високі технології дозволять нам рішуче покінути з віковими проблемами крайнього голоду» стверджується у головних документах ООН, присвячених